

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Varsinais-Suomen ELY-keskus katsoo, että strategialuonnoksessa on merkittäviä parannuksia verrattuna entiseen, vuosina 2012–2020 toteutettuun strategiaan. Parantuneita seikkoja ovat esimerkiksi strategian johdonmukaisuus sekä selkeät tavoitteet, joita pyritään saavuttamaan laajan kansallisen yhteistyön kautta eri sidosryhmien välillä sekä kansainvälisesti yhtenevien tavoitteiden ja mittareiden avulla. Varsinais-Suomen ELY-keskus pitää tärkeänä, että on löydetty oikeat juurisyyt sekä luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat paineet, joita ei välttämättä aiemmin ole tunnistettu.

Edellisen luonnonmonimuotoisuusstrategian (vuodet 2012–2020) tavoitteena oli pysäyttää luonnonmoni-muotoisuuden heikkeneminen. Uudessa vuoteen 2035 ulottuvassa strategiassa tavoite on paitsi pysäyttää luontokato, kääntää monimuotoisuus elpymään. Tavoitteen asettelu ei oleellisesti ole muuttunut edellisen strategiakauden ja uuden strategian välillä. Koska strategiassa pääasiassa luetellaan tavoitteita asioiden tilas-ta eikä niinkään tässä vaiheessa esitetä, millä keinoilla tavoiteltuun tilaan on tarkoitus päästä, ei tässä vaiheessa voi ottaa kantaa siihen, tullaanko asetetun tavoitteen saavuttamisessa onnistumaan paremmin kuin edellisellä kerralla. Tavoite monimuotoisuuskadon pysäyttämisestä on oikea ja välttämätön.

Monimuotoisuusstrategian vaikutusarvioinnissa on tunnistettu, että jotta strategia ja toimintaohjelma lisää-vät luonnon monimuotoisuuden suojelua, parantavat käytön kestävyyttä ja vähentävät luontoon kohdistu-via paineita on strategian ja toimenpideohjelman oltava konkreettisia. Pelkkä strategia ei vielä tarjoa sellaista konkretian tasoa, että strategian toteutumisen todennäköisyyteen voisi ottaa kantaa.

Suomen luonnon monimuotoisuuspolitiikan kehittämiskohteiksi on tunnistettu metsien kestävä käyttö, ve-sistöihin päätyvän hajakuormituksen vähentäminen, ruokajärjestelmän kestävyys ja

suomalaisen kulutuksen Suomen ulkopuolella aiheuttamat haitalliset luontovaikutukset. Ko. asioihin liittyviä tavoitteita on kirjattu monimuotoisuusstrategiaan, mutta alojen omassa sääntelyssä (esim. strategia tai tuet) monimuotoisuusstrategian tavoitteita ei huomioida riittävästi. Esim. tuore metsästrategia 2035 ei kaikilta osin vastaa monimuotoisuusstrategiassa asetettuihin tavoitteisiin.

Strategiassa on huomioitu se, että tarvitaan koko yhteiskunnan läpileikkaava kestävyysmurros. Luontokato on noussut ilmastonmuutoksen rinnalle globaalimuutoksen ilmiöksi, joka tulee huomioida kaikessa tekemisessä. Haasteen ja siten myös strategian laajuus herättää kysymyksen, kuka käytännössä hallinnoi/koordinoi yhteiskunnan läpileikkaavaa kestävyysmurrosta ja varmistaa, että sektoristrategiat ovat linjassa luonnon monimuotoisuusstrategian kanssa?

Strategiassa mainittu oikeudenmukaisuus on tärkeä lähtökohta. Vaikka kaikkia menetyksiä ei voida korvata, tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että mahdollisimman moni kokisi luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi tehtävät toimet oikeudenmukaisiksi. Epäoikeudenmukaisuuden kokemus saattaa saada aikaan vastareaktion, jonka vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ovat pahimmillaan hyvin negatiiviset. Luonnontila ei myöskään voi jatkuvasti olla muuttuja, joka joustaa, jotta muut tavoitteet saavutettaisiin. Koska tällä hetkellä lainmukaisia luonnontilan heikentämisen sallivia toimia ei voida jatkossa mahdollistaa kaikille toimijoille ja toimialoille, edellyttää oikeudenmukainen kestävyysmurros, että luonnon kokonaisheikentymättömyyttä edellytetään kaikilta toimijoilta ja toimialoilta. Riittävä korvaus esimerkiksi elinkeinotoimintaa merkittävästi rajoittavasta lainsäädännöstä on oikeudenmukaisuuden kokemuksen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Varsinais-Suomen ELY-keskus pitää puutteena, että strategia ei pidä sisällään epäoikeudenmukaisuuksien hyvittämiseen tai näkemysten yhteensovittamiseen liittyviä tavoitteita (s.78), vaikka näiden näke-mysongelmien ratkaisu on merkittävää koko strategian onnistumisen kannalta.

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

Strategian tavoitteet ovat hyviä ja tarpeellisia, mutta tavoitteiden saavuttamisen arviointi jää vielä epävarmaksi, sillä vielä ei ole toimenpideohjelma kommentoitavana.

Sivulla 22 kuva 3 esittää luonnontilaa koskevat viisi tavoitetta sekä niihin vaikuttavat välittömät toimet, joiden perustana tai oikeammin edellytyksenä on esitetty kestävyysmurros. Aiemmin sivun 17 tietolaatikossa kuvataan kestävyysmurros. Kuvauksen mukaan kestävyysmurros edellyttää muutoksia arvoissa ja käyttäytymisessä ja siten kestävyysmurroksen lopullinen aikajänne on pitkä ja sukupolvien välinen. Kuitenkin strategian aikajänne on vuodessa 2030. Tämä indikoi sitä, että luontokadon torjunnassa ei ole aikaa jäädä katsomaan toimivatko vapaaehtoisuuteen perustuvat toimet. Ne voivat olla hyvä lisä, mutta kestävyysmurrosta edellyttäviä toimia on edistettävä riittävässä määrin lainsäädännöllisin pakkokeinoin, jotka toteutuvat nopeasti, oikeamittakaavaisesti, oikeissa paikoissa ja varmasti, mikä olisi hyvä tuoda strategiassa selvästi esille.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Strategian päätavoitteeksi on asetettu, että vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpyy. Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien osalta yksityiskohtaisemmassa tavoitteenasettelussa on todettu, että uhanalaistumiskehitys on pysäytetty vuoteen 2035 mennessä. Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien osalta lajien ainakaan kaikissa tapauksissa uhanalaisuuskehitystä ei ole mahdollista saada pysäytettyä ja kääntymään 2030 mennessä. Strategian toimenpidesuunnitelmassa on kuitenkin riittävän konkreettisin toimenpitein varmistettava, että strategian yleistavoitteen mukaisesti jo vuoteen 2030 mennessä uhanalaisten lajien ja niiden elinympäristöjen sekä uhanalaisten luontotyyppien tila paranee, jotta asetettu tavoite voidaan saavuttaa vuoteen 2035 mennessä.

Strategiassa on hyvin nostettu esiin, että uhanalaisten lajien tilan paranemisen ohella varmistetaan, ettei tavanomaistenkaan lajien kehityssuunta ole taantuva.

Elinympäristöjen laadun tavoitteena kirjataan, ettei ojittamattomia soita enää ojiteta ja jos on pakko ojittaa, muutos tulee kompensoida täysimääräisenä muualla. Soita ojitetaan pääasiassa metsä- ja maatalouden tarpeisiin. Esim. vastikään lausuttavana olleen metsätalouden määräaikaista kannustejärjestelmää koskevan lain mukainen suometsien hoitosuunnittelu mahdollistaa uusien kohteiden ojittamisen ja tällaista suunnitte-lua varten myönnettäisiin tukea, ellei lakiehdotukseen tehdä muutoksia. Kyseinen lakiehdotus tulisi päivittää monimuotoisuusstrategian tavoitteita toteuttavaksi.

Kallioluonnon osalta korostetaan serpentiini- ja kalkkikallioiden merkittävyyttä monimuotoisuuden näkökulmasta. Näiden kallioympäristöjen erityisen monimuotoisen luonnon lisäksi myös muilla kallioelinympäristöillä on monimuotoisuutta lisäävää merkitystä kallioiden alapuolisissa metsissä. Myös louhikot ovat monimuotoisuudeltaan merkittäviä. Kallioluonnon osalta mainitaan, että eliöstöltään arvokkaat kallioalueet, kuten serpentiinikalliot, huomioidaan kattavasti mm. kaivostoiminnassa. Kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa ser-pentiinikallioista on suojeltu vain maanpäällinen osa. Vaikuttaisi, että tässäkin tuore lainsäädäntö ei riittävästi huomioi strategian tavoitetta.

Tavoitteiden T 3.1, T3.1.1, T3.1.2 ja T3.1.3 toteutumisen varmistamiseksi olisi tarpeen täsmentää Kansallista metsästrategiaa 2035 ko. tavoitteilla tai niiden huomioiminen tulisi varmentaa muun poikkihallinnollisen vuoropuhelun kautta, metsästrategian toimeenpanon yhteydessä.

Myös määrälliset tavoitteet parantaisivat tavoitteiden toteutumisen todennäköisyyttä. Lahopuiden määrälle talousmetsissä on asetettu määrällinen tavoite. Esimerkiksi tavoitteen T3.1.2 mukaan talousmetsien kookkaiden ja vanhojen puiden määrää hehtaariohtaisena kappalemääränä mitattuna kasvatetaan tasaisesti strategiakauden aikana. Tavoitteeseen olisi tarpeen kirjata joko kuinka paljon suhteellisesti määrää lisätään tai mikä on kookkaiden ja vanhojen puiden tavoitemäärä strategiakauden lopussa. Vanhojen ja kookkaiden puiden säilyttämistä on lisättävä myös rakennetuissa ympäristöissä eikä ainoastaan talousmetsissä.

Strategiassa tavoitteeksi mainitaan laiduntamisen lisääntyminen. Erityisesti laiduntamisen pitäisi lisääntyä perinnebiotoopeilla ja luonnonlaitumilla, mutta kaikenlainen laiduntamisen lisäys lisää luonnon monimuotoisuutta (jos laiduntaminen tapahtuu olemassa olevalla peltopinta-alalla) tarjoten mm. lantakuoriaisille elinympäristöjä. Perinnebiotooppien hoidon väheneminen on Varsinais-Suomen alueella vakava uhka. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen alueella on ylivoimaisesti laajimmat alueet erilaisia hoidettujen sopimusten piirissä olevia perinnebiotooppeja, joista merkittävä osa sijaitsee vaikeakulkuisessa Saaristossa. Esimerkiksi ympäristökorvauksesta rahoitettavia maatalousluonnon monimuotoisuuden- ja maisemanhoitosopimuksia on Varsinais-Suomen alueella yli 6 000 hehtaaria, joista lähes puolet on luokiteltu lajiston perusteella arvokkaiksi perinnebiotooppikohteiksi. Näiden pellon ulkopuolella sijaitsevien alueiden hoito on pääosin riippuvaista laiduntavista naudoista sekä lampaista. Nautakarjatalouden heikko kannattavuus näkyy tilaoilla pää-töksinä lopettaa tuotanto kokonaan, mikä uhkaa Varsinais-Suomessa perinnebiotooppien hoidon jatkumista. Etenkin saaristossa huonojen yhteyksien päässä sijaitseville tiloille on vaikeaa tai jopa mahdotonta löytää jatkajaa tilanpidon loppuessa. Laidunnuksen loppuminen uhkaa useita arvokkaiksi luokiteltuja perinnebiotooppeja, joita on hoidettu vuosikymmeniä, ja joiden luontoarvoja on onnistuttu nostamaan pitkään jatkuneen laidunnuksen avulla.

Nautatilojen vähentyessä monilla perinnebiotooppikohteilla lampaat hoitavat alueita enenevässä määrin. Lampaiden vuokraaminen on kuitenkin vaikeutunut monilla alueilla johtuen alueen suuresta petotiheydestä. Monimuotoisuus- ja maisemanhoitoaluetta ei myöskään saa perustaa alueelle, jolla tapahtuu todennäköisesti petovahinkoja. Kuitenkin yhtenä ratkaisuna hankalaa petotilanteeseen voi tulevalle CAP-kaudella toimia maatalousluonnon monimuotoisuuden- ja maisemanhoitosopimusten kautta rahoitettavan vuosittaisen hehtaarikorvauksen lisänä valittavissa oleva yksivuotinen petoaidan rakentamista varten tarkoitettu korvaus.

Maataloutta ja peltopinta-alaa koskevissa tavoitteisiin tulisi kirjata, että lannan levittämistä varten ei enää tule raivata uusia peltoja. Tämä edellyttää ravinnekierrätyksen ratkaisujen tehostamista.

Luvun 3.3.2 osalta Varsinais-Suomen ELY-keskus huomauttaa, että tavoitteen 2 osalta kevätiljapeltojen rik-kakasvien monimuotoisuuden liittäminen mukaan elinympäristökohtaisiin lajiryhmäindekseihin (s.28) on potentiaalisesti ristiriidassa Suomen nykyisen maatalouspolitiikan CAP-ohjelmakauden kanssa. Maataloustukia saadakseen viljelijän on tukiehtojen mukaan pyrittävä tuottamaan korjuu- ja markkinakelpoinen sato sekä huolehtimaan muun muassa rikkakasvien torjunnasta. Näin olleen viljelijät tai maaseutuhallinnon virkamiehet eivät voi edistää kyseistä ristiriitaista tavoitetta. Maatalousluonnon monimuotoisuuden kytkemistä johonkin toiseen, CAP-politiikan puitteissa toteutettavissa olevaan lajiryhmäkohtaiseen elinympäristöindeksiin tulisi harkita.

Elinympäristöjen laadun parantaminen -luvussa (3.3.) on mainittu, että mm. liikennealueille tulee lisätä alku-peräistä luonnon monimuotoisuutta tukevia uuselinympäristöjä. Jatkossa tavoitteen

toteutumisen ja seu-rannan kannalta lienee syytä tarkentaa edelleen minkälaisia luontotyypppejä sekä mille tyyppialueille (taaja-mat/liikenne/maa-aineksenottoalueet/määrät) perustamisalueet tulisi kohdistaa, ja miten ne jakautuisivat kuntien ja vastaavien toimijoiden vastuulla olevien alueiden tai taajamassa sijaitsevien yksityisomisteisten maiden sekä väylän-, radanpidon, satamien yms. toimijoiden kesken. Väylänpidon toimialalla tulee huomioida myös perusväylänpidon rahoituksen korotustarve, ja jatkossa myös kunnossapidon lisämäärärahan tarve, jos perustetaan kohteita tiealueille. Tienpidon suunnittelun ja kunnossapidon ohjeissa on valmistelua paahdelajien huomioimiseen jo viety eteenpäin, joten valmius tähän on olemassa tietyille tasolle tämän yhden luontotyyppin osalta. Muita väyläalueilla esiintyviä uuselinympäristöjä ei ole juurikaan tunnistettu ja niiden osalta perustamiskokeiluja tehtynä. Lajiekologinen ja myös hoitotoimien osaamisen tarve korostuu erikois-alueiden perustamisessa, taimimateriaalin tuottamisessa ja käyttämisessä, ja istutusten kasvuunlähtöhoidossa, mutta myös ylläpidon aikana, ja tulisi varmistaa, että osaavia toimijoita erityislajiston perustamiskoh-teisiin ja niiden mahdollistamiseen (mm. taimistot) on olemassa mm. ympäristö- ja viherhoitokoulutusten suunnittelussa.

Myös tavoitteen T3.7 ”Rakennetussa ympäristössä lisätään luontopohjaisten ratkaisujen käyttämistä kasvi-peitteisten ja vettä läpäisevien pintojen määrän kasvattamiseksi” ja tavoitteen T4.7 ”Rakennetuissa ympäris-töissä käytetään merkittävästi enemmän luontopohjaisia ratkaisuja ja kaupungissa olemassa olevia ekosysteemien toiminnallista monimuotoisuutta lisätään” osalta on syytä jatkossa täsmentää miten toteutusvastuu delegoidaan kunnille, joiden ohjausvallan alla ko. tavoitteiden vaatimat toimet kaavoituksen ja rakennuslu-pien kautta hyvin pitkälti ovat.

Rakennettua ympäristöä koskeviin tavoitteisiin olisi tarpeen kirjata, että taajama-alueiden luonto- ja viher-alueet eivät saa pienentyä ja toisaalta, että olemassa olevien taajamaviheralueiden luonnontilaa parannetaan. Tarve korostuu, kun strategian tavoitteena on, että jokaisella suomalaisella on arjessaan pääsy monimuotoiseen luontoon.

Strategiassa on esitetty selkeästi luontokadon merkittävimmät aiheuttajat. Vähähiilinen kiertotalous voi merkittävästi edistää strategian tavoitteita tehokkaasti ja kestävästi, mutta toisaalta tavoitteen saavuttaminen edellyttää myös merkittävää kiertotalousosaamisen kasvattamista kaikilla eri aloilla sekä eri hallinnonaloilla, myös ELY-keskuksissa, joihin määräaikaisena resurssina sijoitetut kiertotalousasiantuntijat tulisi vaki-naistaa. Yhteiskunnalla on oltava valmius ottaa käyttöön kaikki vähähiilistä kiertotaloutta edistävät hallinnon ohjauskeinot. Tämä on tärkeää tunnistaa toimenpidesuunnitelmassa.

Tavoitteen T3.5 ja sen alatavoitteiden osalta tulisi varmistaa, että maataloudentukiohjelma (CAP) mahdollis-taa tavoitteiden mukaisen kehityksen. Esimerkiksi tavoitteen 3.5.3 ”Laiduntaminen lisääntyy” toteutuminen tulee olemaan hyvin haastavaa ainakin Varsinais-Suomessa CAP-ohjelmakaudella 2023-2027, johtuen nautakarjatilojen määrän vähenemisestä. Kannattavuussyistä nautakarjatalous siirtyy yhä suurempiin yksiköihin, joissa mahdollisuudet koko karjan laiduntamiseen ovat rajallisia. Näin ollen nautakarjatalouden kannattavuuden heikkeneminen, tilojen väheneminen ja maatalouden rakennemuutos tulisikin ymmärtää nykyistä laajemmin myös luonnon monimuotoisuutta heikentävänä tekijänä.

Tavoite lisätä luomualaa 25 prosenttiin kokonaispinta-alasta on linjassa Suomen maatalouspolitiikan tavoitteiden kanssa. Maatalousympäristön monimuotoisuus lisääntyy tutkitusti tehokkaasti luomupinta-alaa lisää-mällä. Luomualan lisäämiseen liittyy kuitenkin monia merkittäviä esteitä, joita tulisi pyrkiä järjestelmällisesti ratkomaan. Suurin este luomutuotannon kasvulle on tällä hetkellä kuluttajien ostovoiman heikentymisestä johtuva luomutuotteiden kysynnän lasku. Heikentyneen kysynnän vuoksi luomutuottajat eivät saa tuotteistaan riittävää korvausta suhteessa käytettyyn aikaan ja tuotantopanoksiin. Myös hintaero tavanomaisesti tuotettuun tuotteeseen on kaventunut. Tämän lisäksi korkeat luomutarkastusmaksut rajaavat etenkin pien- ja keski- tuottajia pois luomujärjestelmän piiristä, joten luomutarkastusmaksujen muuttamista tuottajalle maksuttomaksi tulisi harkita.

CAP:issa saattaa olla luonnon monimuotoisuutta heikentäviä yksittäisiä ristiriitaisia tukimuotoja, kuten esi-merkiksi maatalouden investointiavustuksista rahoitettavat aurinkopaneeli-investoinnit saattavat heikentää luonnon monimuotoisuutta, mikäli aurinkopaneelien alustaksi muokataan kasvipeitteisestä joutomaasta sorakenttää. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen alueella on rajoitettu aurinkopaneeli-investointeja viime vuosina enenevässä määrin. Lisäksi luonnon monimuotoisuutta saattaa heikentää metrin piennarvaatimuksen poistuminen valtaojien varsilta. Yleisesti ottaen maatalouspolitiikan monimutkaistuminen ja vaikeaselkoisuus heikentävät todennäköisesti tuottajien innostusta kokeilla monimuotoisuutta lisääviä toimenpiteitä, sillä viljelijöillä ei välttämättä ole resursseja tai kiinnostusta perehtyä alati monimutkaistuviin tukiehtoihin.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Kun strategian tavoitevuosi on monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämisen suhteen vuodessa 2030, edellyttää tavoitteessa onnistuminen vapaaehtoisten keinojen rinnalle velvoittavia toimia. Kommentoitavana on olleesta strategiasta velvoittavat keinot pääasiassa puuttuvat ja suojelu- ja ennallistamistoimet perustuvat vapaaehtoisin toimenpiteisiin, kuten METSO- ja Helmi-ohjelmiin. Näiden ohjelmien rinnalle tarvitaan arvokkaimpien kohteiden suojeluun velvoittavia suojeluohjelmia. Jo nyt on havaittavissa, että esimerkiksi Helmi-ohjelman puitteissa kaikkia suunniteltuja ja tarpeellisia hoitotoimia ei saada toteutettua, sillä kaikki maanomistajat eivät halua hoitotoimia tehtävän maillaan. Koska Suomi on sitoutunut kansainvälisesti tiuk-koihin monimuotoisuustavoitteisiin (esim. EU:n biodiversiteettistrategian tavoite monimuotoisuuden elpymisestä vuoteen 2030 mennessä), ei tavoitteiden saavuttamisen tule jäädä maanomistajien tahdosta kiinni, vaan valtion on sopimusosapuolena varmistettava tavoitteissa pysyminen. Vapaaehtoinen suojelu voi toimia arvokkaana suojelutoimien vaikuttavuuden lisääjänä alueilla, jotka ovat jo luonnonarvoiltaan heikentyneitä tai muuten vähemmän arvokkaita, mutta silti suojeluverkoston kokonaisuuden osina merkittäviä, mutta monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta arvokkaimmat kohteet on tarvittaessa voitava suojella velvoittavasti. Nykyiset suojeluohjelmat eivät vielä mahdollista strategian tavoitteissa onnistumista. Velvoittavasta suojelusta olisi maksettava maa- ja vesialueen omistajille asianmukainen korvaus.

Strategian tavoitteeksi on asetettu, että suojelupinta-alan tulee kasvaa 30 prosenttiin Suomen maa-alueiden ja sisävesien sekä merialueiden pinta-alasta vuoteen 2030 mennessä. Tavoiteltu suojelualue

ei olisi kokonaisuudessaan ns. tiukan suojelun aluetta. Strategiassa mainitaan, että maa- ja sisävesien pinta-alasta nykyisellään suojeltu noin 13 prosenttia ja merialueista noin 12 prosenttia. Jo toteutunutta suojelua arvioitaessa on huomioitava, että perustetut suojelualueet eivät kokonaisuudessaan täytä tiukan suojelun kriteereitä vaan yksityisissä suojelualueissa on alueita, joiden rauhoitusmääräykset esimerkiksi mahdollistavat tavanomaisen metsätalouden harjoittamisen tai linnustonsuojelualueilla uhanalaisten vesilintujen metsästäminen.

Metsien tiukan suojelun tavoitteeksi on asetettu 10 prosenttia vuoden 2035 loppuun mennessä koko maan tasolla tarkasteltuna. Strategiaan tulisi kirjata määrällisiä tavoitteita suojelupinta-alan kohdistamiseen Etelä- ja Keski-Suomeen, jossa suojeluala on tällä hetkellä pohjoisempaa Suomea merkittävästi vähäisempi eli suojelun lisätarve on etelässä suurin. Esim. valtion metsistä pitäisi Etelä- ja Keski-Suomessa suojella kaikki eikä vain vanhat metsät. Valtion talousmetsissä luonnontilaa voitaisiin parantaa ennallistamalla ja toisaalta metsäluontoarvoja kertyy myös luontaisessa sukkessiossa metsän vanhetessa. Valtionmetsien tehokas ja myös ennakoiva suojelu vähentäisi suojelupainetta yksityiseltä maalta.

Jotta riittävän määrällisen suojelun ohella toteutuisi myös suojelun laadulliset vaatimukset ja onnistuttaisiin kääntämään tavoitteiden mukaisesti uhanalaisten luontotyyppien tilan kehitys suotuisaksi, tulisi suojelua kohdistaa erityisesti lehtoluontotyyppisiin ja muihin uhanalaisuusluokituksessa uhanalaisiksi tunnistettuihin metsäluontotyyppisiin. Suojelun kohdentamiseen arvokkaimpiin metsäluontotyyppisiin tulisi tarvittaessa olla käytettävissä velvoittavia keinoja.

Yksityisten omistamien metsien suojeluun esitetään merkittävää lisäystä strategiakaudella vuoteen 2035 mennessä. Helmi-ohjelman periaatepäätöksessä on ehdotettu METSO-ohjelman jatkoksi vuosille 2026–2030 40 000 hehtaarin suojelutavoitetta yksityismaiden vapaaehtoiselle suojelulle. Tämän jatkoksi strategiakauden loppuun, vuoteen 2035 mennessä, tavoitellaan noin 60 000 hehtaarin lisäsuojelua yksityismailla. Vanhojen tai muuten arvokkaiden metsien suojeluun panostaminen on aiheellinen tavoite, sillä arvokkaita metsäelinympäristöjä on välttämätöntä suojella nyt kun niitä on vielä jäljellä. Suojelualueiden perustamisessa tulisi huomioida vanhojen metsien ohella myös nuoret, suojeluarvojen näkökulmasta potentiaaliset metsät. Esite-työssä suojelutavoitteessa onnistuminen edellyttää riittävien resurssien osoittamista ELY-keskuksille suojelu-alueiden toteuttamistyötä varten. Resurssia tarvitaan paitsi suojelualueita toteuttavien henkilöiden palkkaamiseen myös suojelukorvausten maksamiseen maanomistajille. Nykyisillä henkilö- ja suojelualueiden hankkimisresursseilla ko. tavoitehehtaarimäärä ei ole toteutettavissa. Suojelun kohdistaminen esitettyä voimakkaammin valtion metsiin vähentää suojelun toteuttamiseen tarvittavaa henkilöresurssia.

Itämeren suojelun osalta todetaan, että arvokkaat alueet sijaitsevat matalilla vesialueilla ja näillä rannanläheisillä alueilla haasteita laajojen suojelualueiden toteuttamiseen aiheuttaa yksityisten maa- ja vesialueiden suuri määrä ja pirstaleinen omistajuus. Jotta meriluontotyyppien suojelu saadaan kohdistettua oikein ja riittävällä tasolla, olisi näiden suojeluun aiheellista tehdä uusi luonnonsuojelulain keinovalikoimaan kuuluva velvoittava suojeluohjelma. Tieto arvokkaista

meriluontotyypeistä ja meriluonnon avainbiotoopeista (mm. meriajokas- ja rakkohauruyhteisöt) sekä näiden suojelutarpeesta on voimakkaasti lisääntynyt viime vuosien aikana VELMU-kartoituksissa.

Ennallistamalla voidaan palauttaa luontoarvoja, mutta ennallistaminen on verrattain kallis ja osin epävarma tapa varmistaa luontoarvojen säilymistä. Kalleus ja epävarmuus korostuu erityisesti meriluontotyyppien osalta. Strategian vaikuttavuutta parantaisi voimakkaampi kustannustehokkuustarkastelu, jolloin enemmän keskityttäisiin olemassa olevien luontoarvojen säilyttämiseen (niin valtion kuin yksityismailla). Olemassa olevien luontoarvojen kattavampi ja velvoittavampi turvaaminen vähentäisi ennallistamistoimien tarvetta, joskaan ennallistamistoimien mittavalta tarpeelta ei voida enää välttyä. Ennallistamistoimien rahoituksessa pitäisi löytää keinoja ”aiheuttaja maksaa”-periaatteen noudattamiseen.

Suojelun ja ennallistamisen osalta ei ole riittävästi konkretisoitu sitä, miten Suomen jo hyväksymässä EU:n biodiversiteettistrategiaan kirjatussa luonto- ja lintudirektiivin luontotyyppien ja lajien tilan parantamisessa onnistutaan. EU:n BD-strategian mukaan 30 prosentissa luontodirektiivin luontotyyppien ja luontodirektiivin ja lintudirektiivin lajien tilassa tulee saada aikaan selkeä parannus ja myös loppujen osalta tilan heikentymien tulee estää. Nämä toimet on tullut esittää komissiolle vuoden 2022 loppuun mennessä, mutta ko. toimia ei kuitenkaan ole strategiassa konkretisoitu.

Helmi-ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi saada perinnebiotooppeja jatkuvaan hoitoon 52 000 ha vuoteen 2030 mennessä. Jotta tavoitteeseen päästään ja jotta jatkossa aidosti voidaan arvioida perinnebiotooppialan edelleen kasvattamista, tulee uuden CAP-kauden perinnebiotooppien hoitoon suunnatut elementit ottaa täysimittaisesti käyttöön. Edellä mainitussa korostuu erityisesti maa- ja metsätalousministeriön ja sitä kautta Ruokaviraston sekä ympäristöministeriön kautta alueellisille ELY-keskuksille tuleva ohjaus. Tiedon kulku ja koko maassa yhteneväinen tulkinta tulee ELY-keskusten Y- ja E-vastuualueiden välillä turvata riittäväillä resursseilla.

Helmi-ohjelmassa kunnostetaan ja hoidetaan 200 lintudirektiivin mukaista erityistä suojelualuetta (SPA-alueet) ja muita arvokkaita suojelualueverkoston lintuvesikohteita vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi strategiassa on kirjattu, että toimenpiteiden mittakaava tulee vähintään kaksinkertaistaa vuoteen 2035 mennessä. Jotta tavoitteeseen päästään, tulee löytää keinoja, joilla helpotetaan yhteisillä järjestymättömillä vesialueilla (ml. vesijätöt) tehtävien kunnostusten toteuttamista.

Soiden ennallistamisosuudessa korostuu ennallistusehdehtarit ja -prosentit. Laadulliset tilatavoitteet ja uhanalaiset suotyypit on lähes täysin sivuutettu. Esimerkiksi pienialaiset ja runsaspuustoiset piensuot, kuten mo-net korpityypit ja toisaalta lettotyypit ovat luokitukseltaan huomattavasti uhanalaisempia, kuin monet pinta-alaltaan laajojen suoyhdistymien tyypit; esim. rämekeitaat. Linjaus voi suunnata resursseja ja toimenpiteitä jo kohtalaisesti turvattujen suotyyppien kaavamaisiin ennallistuksiin tavoitepinta-alojen kerryttämiseksi. Painotusta tulisi siis kohdentaa uhanalaisimpiin suotyyppihin, kuten Etelä-Suomen viimeisten lettojen suo-jeluun ja hoitoon.

Strategian täydentäminen laadullisilla kriteereillä on välttämätöntä, jotta voidaan onnistua tavoitteessa pysäyttää luontotyyppien uhanalaistumiskehitys. Ja jotta laadullisessa kohdentamisessa voidaan onnistua, on strategiassa tunnistettava ja osoitettava myös velvoittavat keinot.

Virtavesien ennallistamisen osalta tavoitteeseen T8.5 voisi sisällyttää konkreettisemmankin kirjauksen virta-vesien ennallistamisesta esimerkiksi siten, että kaikissa virtavesissä on mahdollistettu vesieliöstön turvallinen ylös- ja alasvaellus. Tämä on kuitenkin tavoitteessa mainitulle virtavesiekosysteemien ennallistamiselle lähes jokaisessa Suomen virtavesistössä lähtökohtainen edellytys, joka ei tällä hetkellä täyty.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Jotta luonnonmonimuotoisuuden säilyttämiseen kohdistuvat paineet vähenevät ja juurisyihin onnistutaan vaikuttamaan, tulee luontoympäristön hävittäminen/heikentäminen tulla korvattavaksi/kompensoitavaksi ja luontotyyppien suojelun velvoittavuutta on lisättävä myös muulla lainsäädännöllä kuin luonnonsuojelulailta. Näitä lakeja ovat erityisesti vesilaki, metsälaki ja maankäyttöä ja kaavoitusta sääntelevä lainsäädäntö. Aikaisemmin tunnistettujen pienvesien suojelutarpeen ohella vesilakia on kehitettävä myös siitä näkökulmasta, että se nykyistä paremmin vaikuttaisi siihen, että erillisten ruoppaushankkeiden yhteisvaikutukset eivät nykyiseen tapaan heikentäisi rannikkovesien meriluontoarvoja ja että virtavesien patorakenteiden nollevelvoitteista luovutaan.

Strategiassa suojelulle ja ennallistamiselle on asetettu toimenpidetavoitteita ja luonnon tilaa ja yhteiskuntaa koskevat tavoitteet ovat pääosin ns. tilatavoitteita. Koska konkreettisilla luonnontilaa parantavilla toimenpiteillä ja yhteiskunnan toiminnan muutoksilla on kiire, myös yhteiskunnallisen toiminnan osalta on tarpeen asettaa toimenpidetavoitteita jo strategiavaiheessa eikä vasta toimenpideohjelmassa. Toimenpidetavoitteiden tarvetta korostaa strategian esitöissä tunnistettu tarve strategian konkreettisuudelle. Yhteiskunnan toimintaan liittyviä toimenpidetavoitteita voisivat olla esim. estää valtiotoimijan hankkeissa luonnonmonimuotoisuuden väheneminen, ja ellei vähenemää voida välttää, kompensoidaan vähenemä täysimääräisesti.

Strategiassa tunnistetaan, että ilmastonmuutos ja luontokato ovat toisiinsa kietoutuneita kriisejä ja ne on ratkaistava yhdessä. Tässä yhteydessä korostetaan, että erityisesti ilmaston kuumenemisen hidastamista tavoittelevissa hankkeissa ja toimenpiteissä on varmistettava, ettei niillä samalla aiheuteta haittaa luonnon monimuotoisuudelle. Uusiutuvan energian hankkeiden suunnittelu on Venäjän aloittaman hyökkäyssodan jälkeen Suomessa kiihtynyt ja rakennussuunnitelmat suuntautuvat useimmiten rakentamattomaan luonto-ympäristöön, jolloin aiheutetaan haittaa luonnon monimuotoisuudelle. Strategiassa tulisi linjata, millaisin periaattein esimerkiksi juuri uusiutuvan energian tuotantoa tulisi sijoittaa. Esimerkiksi Ranskassa aurinkovoi-maloiden rakentaminen on ohjattu jo rakennettuihin ympäristöihin, kuten parkkialueille ja moottoriteiden reuna-alueille, jolloin haitta luonnonmonimuotoisuudelle jää murto-osaan rakentamattomiin luonnonympäristöihin rakentamiseen verrattuna. Vastaavia konkreettisia linjauksia tulisi nostaa myös monimuotoisuus-strategiaan. Voisi harkita jopa, että pitäisikö strategiassa olla oma luku tai

kappale uusiutuvan energiatuotannon ja luonnonmonimuotoisuustavoitteiden yhteensovittamisen haasteista ja toimenpidesuosituksista.

Strategiassa käsitellään myös suomalaisten ekologista jalanjälkeä. Tavoitteen mukaan ”suomalaisten ekolo-ginen jalanjälki pienenee tasolle, joka mahdollistaa luonnon monimuotoisuuden elpymisen. Kulutus ja tuo-tanto ohjautuvat tuotteisiin ja palveluihin, jotka aiheuttavat nykyistä merkittävästi vähemmän haittaa luonnon monimuotoisuudelle Suomessa ja ulkomailla.” Strategiatasolla olisi tunnistettava, että ekologisen jalan-jäljen kestävä taso edellyttää välttämättä myös kuluttamisen vähentämistä eikä ainoastaan paremmin val-mistettuja ja valittuja tuotteita.

Tavoite T14.1 ”Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on poikkileikkaavasti strategisen suunnittelun ta-voite. Kaikessa strategiatyössä arvioidaan vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen eivätkä strategiat ole ristiriidassa keskenään. Toimeenpanon järjestelmällisellä seurannalla ja sen tuloksiin reagoimalla paranne-taan politiikan vaikuttavuutta” on hyvä, mutta jää epäselväksi, miten tähän käytännössä päästään, kun tä-män strategian kannalta aivan keskeiset strategiset ohjelmat KMS2035 ja CAP-ohjelma on juuri hyväksytty eivätkä ne kaikilta osin ole täysin linjassa tai riittävässä määrin mahdollista tämän strategian tavoitteiden to-teutumista. Tähän strategiaan tulisikin ensivaiheessa kirjata eri hallinnonalojen kanssa yhteisesti sovittu me-nettelytapa, jolla muut keskeisimmät strategiat päivitetään mahdollistamaan tämän strategian toteutus. Samalla on tarkasteltava mahdollisuutta siirtää globaalimuutoksen ilmiöiksi laajentuneiden ilmastonmuutok-sen ja luontokadon strategisten ohjelmien koordinointi pois sektorihallinnon aloilta niiden yläpuolelle. Sillä keinoin voidaan varmistua, että luontokadon ja ilmastonmuutoksen vaatimat toimet integroituvat osaksi sektorihallintojen strategioita ja jokapäiväistä toimintaa.

Käsiteltäessä koko julkishallinnon sitoutumista luontokadon torjuntaan (ml. lainsäädäntö, strateginen suun-nittelu, erilaiset tuet ja muut ohjauskeinot), on strategiaan tarpeen sisällyttää myös enemmän toimenpide-tavoitteita: kuten että maankäyttöä ja kaavoitusta koskevaan lainsäädäntöön sisällytetään ekologinen kom-pensaatio tapauksiin, jossa luontoarvojen hävittämiseltä ei voida välttyä ja että luonnonmonimuotoisuutta heikentävät tuet lopetetaan asteittain.

Maankäytön osalta olisi hyvä selvittää, missä merkityksessä sanaa maankäyttö käytetään, tarkoitetaanko sillä kaavoitusta vai maankäyttösektoria. Käsite voi jäädä epäselväksi mm. luvussa 3.5.1 Luonnonvarojen hyödyntäminen, maankäyttö ja rakentaminen. Tavoitteessa T9.3 “...luonnon tila kokonaisuutena ei heikke-ne” voisi päämääränä olla sama kuin koko strategiassa eli että luonnon tila paranee.

Luvussa 3.5.6 Yksityinen ja julkinen rahoitus voisi nostaa esille myös vaikuttavuusrahoituksen mahdollisuu-det. Suomi on edelläkävijä vaikuttavuusrahoituksen hyödyntämisessä sosiaalipalveluiden puolella, mutta ympäristöpuolella niitä ei ole vielä hyödynnetty. Vihreän siirtymän rahoituksen työryhmä nosti asian esiin loppuraportissaan (Valtioneuvon julkaisuja

2022:73) ja aiheesta valmistui konsulttiselvitys vuoden 2022 lo-pussa (Saaristomeren vaikuttavuusinvestointiselvitys, Gaia Consulting Oy).

Strategiassa mainittu luonnonmonimuotoisuuden tilan seurannan varmistaminen on välttämätöntä, jotta voidaan varmistua strategiassa osoitettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Tämän takia on hyvä, että seurantojen jatkuvuuden turvaaminen on myös omana tavoitteenaan strategiassa. Ekosysteemitilinpito on uutena työkaluna kehitettävä T17.3. mukaisesti, jotta yhteiskunnallisen toiminnan kestävyysmittaamiseen ja välttämättömän kestävyysmurroksen todentamiseen saadaan keinoja.

Tietoisuus ja luonto-osaaminen kohdassa tavoitteeksi tulisi kirjata myös poliisin ja syyttäjälaitoksen luonto- ja muun ympäristöosaamisen lisääminen, jotta varmistetaan luonnonsuojelurikosten tutkinnan asiantunteva käsittely. Käsittelyn laadun varmistamiseksi ympäristöviranomaisten (ml. luonnonsuojeluviranomainen), poliisin ja syyttäjän väliselle yhteistyölle on tarvetta.

Sivulla 58 todetaan aivan oikein: ”Resurssivajetta eri sektoreilla kärjistää se, että samanaikaisesti yhteiskunta tukee luontokatoa aiheuttavaa toimintaa eri tavoin suorasti ja epäsuorasti tuilla ja verotuksella (esim. energiatuella alempi verokanta, metsänhoidon istutustuki)” ja viitataan vuonna 2015 ilmestyneeseen julkaisuun Luonnon monimuotoisuudelle haitalliset tuet. Raportin julkaisusta on kahdeksan vuotta eikä haitallisten tukien poistossa olla edetty tyydyttävälle tasolle. Tähän strategiaan olisi hyvä koota, julkaisuviitteen sijaan, tiivis taulukkomainen esitys niistä haitallisista tukimuodoista, joihin seuraavassa hallitusohjelmassa tulisi puuttua.

luvussa 5.3.9 Luontosuhde, hyvinvointi ja terveys todetaan monimuotoiseen luontoon pääsyn olevan tärkeää terveyden kannalta. Monimuotoinen luonto koetaan viihtyisänä ja parantaa asumis- ja liikkumisympäristön laatua. Yhtenäinen ja monimuotoinen viherverkko edistää työmatkojen ja muiden arkimatkojen tekemistä kävellen ja pyöräillen. Samalla se voi auttaa vähentämään autoilua, mikä taas tukee ilmastonmuutoksen hillintää ja vähentää autoilun luonnolle tuottamia haittoja. Autoilun vähentäminen myös edistää terveyttä. Merkittävä muutos liikkumistavoissa ja –rakenteissa voi edistää kestävyysmurrosta. Strategian tavoitteisiin olisi hyvä lisätä kävelyn ja pyöräilyn edistäminen ja autoilun vähentäminen.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

-

3.7 Suomi maailmalla

Strategian toimeenpanoa tarvitaan kiireesti Suomen rajojen sisällä, mutta luontokato ja ilmastonmuutos ovat myös maailmanlaajuisia uhkatekijöitä, joihin Suomi voi omalla toiminnallaan vaikuttaa globaalisti. Tärkeintä maailmanlaajuisesti ajatellen olisi turvata Suomeen tuotavien hyödykkeiden eettisesti kestävä tuotantotapa sekä näiden valmistukseen tarvittavien

luonnonvarojen kestävä käyttö ja tuottaminen. Kaikissa päätöksissä tulisi huomioida, että Suomessa tehty suojelupäätös ei saa johtaa monimuotoisuuden heikkenemiseen muualla maailmassa. Näin ollen esimerkiksi metsiä koskevassa sääntelyssä tulisi huomioida myös puuraaka-aineen kysyntä ja tarjonta niin, että Suomessa vähentyneiden hakkuiden seurauksena korvaavaa puutavaraa ei tuoda epäkestävästi tuotettuna ulkomailta. Yhteiskunnan läpileikkaavan kestävyysmurroksen kautta tulisi saada sitoutettua riittävästi toimijoita uuden ajattelumallin taakse, jotta toimintatapa olisi yhtenevä kansallisten tavoitteiden kanssa myös valtion rajojen ulkopuolella.

Muita huomioita luonnoksesta

-

Salminen Pekka
Varsinais-Suomen ELY